

memoratur in Martyrologio Florentinii, non ut ex-primat martyrem aliquem, sed celebre ab eo dictum cœmeterium, in quo Martyrum illorum memoria agebatur. Qui vero, et quot fuerint Sixti in martyrio comites, disquirunt diligenter Bollandiani socii, quos si quis consulat, operæ pretium fecerit.

Laborat etiam vir clarissimus, ut cæteros conjectura assequatur, quos Damasus eodem loco sepultos ait, sed ut videtur frustra: Equidem si quis hoc idem a me scire vellet, respondeam cum Prudentio hymn. xi, de Coron:

tu singula quæris  
Nomina? difficile est, ut replicare queam,  
Tantos justorum populos furor impius hausit!

Ad Carm. xxxii, *Epitaph. Projectæ*. Cur Sarazanius Florum Projectæ patrem, consulem dixerit in notis, causam non attulit: forte ex Fl. quod est *Flavio* in eo lapide, *Florum* fecit, ut ait vir eruditus. Suspicitur autem *Florum* hunc illum esse, cujus exstat carmen ad Sepulcrum S. Liberalis martyris apud Gruter. p. mclxxi, n. 9, quod affert:

Martyris hic sancti Liberalis membra quiescunt  
Qui quondam in terris consul honore fuit.  
Obtulit hæc Domino componens atria Florus  
Ut sanctos venerans præmia justa ferat.

## OPERA APOCRYPHA SANCTI DAMASI.

### LECTORI.

*Decreveram Apocrypha missa facere: verum cum aliquis ex Epistolis fructus, atque usus aliquando esse possit, ac librarius id a me optaret, passus sum, ut illæ genuinis Damasi opusculis adjiciantur. Nam quæ ad Stephanum et episcopos Mauritanix, ad Prosperum et ad episcopos Numidiæ, ad Aurelium Carthaginensem, et ad episcopos Italiæ inscriptæ sunt, ex officina Isidori Mercatoris prodiiisse jam demonstrant, ut alios omitam, Labbeus in Collectione Conciliorum, ac Constantius in Præfatione ad Romanorum Pontificum Epistolas num. 145. Eas autem ad Hieronymum merito queritur Erasmus esse hominem potius sic impudentem, ut Damaso attribuere ausus sit, qua de re videri poterit Schelestratus dissertat. 2, cap. 3. Non potui tamen adduci, ut quæ ejus nomine circumferuntur, decreta retinerem: nam cum ea post Sarazanium, et Crabbeum Constantius diligenter omnia iterum collegerit in ea, quam Decretorum Damaso adscriptorum Censura inscripsit, ac rationes sane gravissimas attulerit, ob quas illa ejus pontificis nomen et auctoritatem mentiantur, Lector, quam mecum laderet, in viro illo docto potius consulendo operam quam optime collocabit.\**

### EPISTOLA PRIMA.

<sup>1</sup> Reverendissimo fratri et coepiscopo Aurelio Damaso.

Scripta Sanctitatis tuæ debita veneratione suscepimus, in quibus sitire venerationem ac prudentiam tuam Apostolica instituta (ut dignum erat) cognovimus. Qua de re quædam ex his quæ petisti, missimus: et quædam adhuc, cum iterum miseris, mittere cupimus. Nullum tamen a beati Petri principis apostolorum sine, prædecessorum nostrorum prætermisimus, de quorum statutis aliquid tibi per Ammonium presbyterum et Felicem diaconum, sub certis signaculis non mitteremus. Quæ te et custodire optamus, et aliis prædicanda ac publicanda mandamus, ut ab omnibus inviolate debita veneratione custodiantur, et inviolate serventur, atque ab omnibus

<sup>1</sup> In Collect. Isidori, *Beatissimo fratri*.

<sup>2</sup> 5, xxv, qu. 1: *Violatores*.

<sup>3</sup> Vide S. Leonis Epistolas 25 et 84.

\* Non, ne quid editioi nostræ desit, in appendice ad calcem hujus tomi seposito quod a Merenda prætermisum est exhibebimus.

B futuris temporibus diligenter venerentur: quia <sup>4</sup> violatores voluntarii canonum graviter a sanctis Patribus judicantur, et a Spiritu sancto (cujus instinctu ac dono dictati sunt) damnantur: quoniam blasphemare Spiritum sanctum non incongrue videntur, qui contra eosdem sanctos canones non necessitate compulsi, sed libenter (ut præfixum est) aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum sanctum: quoniam (ut jam prælibatum est) contra eum agit, cujus impulsu et gratia iidem sancti editi sunt canones. Diabolica vero nequitia plerosque subtiliter fallere solet; et ita quorundam imprudentiam per similitudinem pietatis sapissime illudit, ut pro salutaribus nocitura persuadeat. Idcirco norma sanctorum canonum qui sunt <sup>5</sup> Spiritu Dei conditi, et totius mundi reverentia consecrati, fideliter a nobis est scienda et diligenter tractanda; ne quovis modo sanctorum Patrum statuta absque inevitabili necessitate, quod absit, transgrediamur: sed fidelissime per ea gradientes, cum eis qui eos instinctu condiderunt divino, mercedis gloriam et laboris cumulum, eorum meritis, auxiliante Domino, habere mereamur. His itaque rite deliberatis, et ad Ecclesiarum vestrarum notitiam deliberatione perlatis, parere vos eorundem sanctorum canonum regulis summopere convenit, ne in aliquo eis obviare quorundam ignavia faciat: sed vestra sapiens et sana doctrina, quæ cupit vos per omnia placere Deo, illis cohæredes et participes cœlestis regni, in sedibus fideles cooperatores ostendat. Data decimo sexto kalendas Junii, Gratiano et <sup>6</sup> Cyricio VV. CC. Consulibus.

### EPISTOLA II.

Damasus servus servorum Dei <sup>7</sup>, atque per gratiam ejus episcopus sanctæ catholicæ Ecclesiæ urbis Romæ, Stephano archiepiscopo concilii Mauritanix, et universis episcopis Africanæ provinciæ. Lectis fraternitatis vestræ litteris, primo gratias

<sup>4</sup> Non sunt in Fastis hi consules.

<sup>5</sup> Vide Jo. Diac lib. II *Vita S. Gregorii Papæ*.

ago, quod tantorum fratrum merui<sup>1</sup> benedictione frui; deinde quod circa fratres sollicitos vos reperi, et cum eis crucem Domini deferre, qui ait: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me*, et reliqua ad hunc modum pertinentia. Igitur, quoniam in præsentī opportune gestorum consultatione apostolicis vestra beatitudo visceribus<sup>2</sup> commota, nos hortata est, tuitionem fratrum apostolica impendere auctoritate, et eorum injuriis subvenire, dum constet, eadem vos cum Apostolo compassibiliter dicere: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? satagentes, ne aliquis de his, qui vobis crediti sunt, a sævis bestiis laceretur aut capiatur: pro qua re<sup>3</sup> oportet, juxta vestram prudentem commotionem, magis autem secundum Domini divinam præceptionem, nos, qui supra domum ejus, hoc est universalem Ecclesiam catholicam, episcopale suscepimus ministerium, sollicite vigilare; ne de sacris ejus muneribus, id est, apostolicis viris, apostolorumque successoribus, atque ministris, quisquam, nobis dormitantibus, valeat supprimi, atque injuste, nobisque inconsultis, damnari.*

I. Scitis, fratres charissimi, firmamentum<sup>4</sup> a Deo fixum et immobile, atque titulum lucidissimum suorum sacerdotum, id est, omnium episcoporum, apostolicam sedem esse constitutam, et verticem Ecclesiarum. *Tu es enim (sicut divinum pronuntiat Verbum veraciter) Petrus, et super firmamentum tuum Ecclesie columnæ, qui episcopi intelliguntur, confirmatæ sunt: et tibi claves regni cælorum commisi, atque ligare et solvere potestatem quæ in cælis sunt, et quæ in terris, promulgavi.* Tu profanorum hominum, et membrorum meorum, maximaque discipulorum meorum existis ut princeps et doctor orthodoxæ et immaculatæ fidei, cujus vice hodie gratia Dei, legatione pro Christo fungimur, et omnes hujus sanctæ sedis præules ejus vicem gesserunt, gerunt, et gerent. Ideo omnia, quæ innotuistis, non licere mandarem, nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, quod cuncta, super quibus consultis, illicita esse non dubitetis.

II. Discutere namque episcopos<sup>5</sup>, et summas ecclesiasticorum negotiorum causas metropolitanis, una cum omnibus suis comprovincialibus, ita ut nemo ex iis desit, et omnes in singulorum concordent negotiis, licet: sed definire eorum, atque ecclesiasticarum summas querelas causarum, vel damnare episcopos, absque hujus sanctæ sedis auctoritate, minime licet; quam omnes appellare, si necesse fuerit, et ejus fulciri auxilio oportet. Nam (ut nostis) synodum sine ejus auctoritate fieri, non est catholicum: nec episcopus, nisi in legitima synodo, et suo tempore apostolica vocatione congregata, definite

A damnari potest: neque ulla umquam concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta apostolica auctoritate.

III. Accusatores autem episcoporum, et testes, super quibus rogastis, absque ulla infamia<sup>6</sup>, aut suspicione, vel manifesta macula, et veræ fidei pleniter instructi esse debent, et tales, quales ad sacerdotium eligere jubet divina auctoritas: quoniam sacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt provehi honorem.

IV. Vocatio enim ad<sup>7</sup> synodum (juxta decreta Patrum) canonica ejus, qui impetitur, tam sua præsentia, quam, et scriptis atque apocrisariis, per spatium fieri debet congruum atque canonicum: quia nisi canonicè vocatus fuerit suo tempore, et canonica ordinatione, licet venerit ad conventum, quantumque necessitate, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus quoniam nec sæculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis divinæ.

V. De ejectis vero<sup>8</sup> atque suis rebus exspoliatis, nihil vobis verius significare queo, quam sancti Patres definierunt, et nostri prædecessores apostolica auctoritate roboraverunt. Itaque enim hæc se habent: episcopos ejectos atque suis rebus exspoliatos, Ecclesias proprias primo recipere, et sua eis omnia legaliter reddi, sancti canones decreverunt: et postea si quis eos accusare voluerit, æquo periculo facere sanciverunt, judices esse decernentes episcoporum, episcopos recte sapientes et juste volentes, ad tempus diuque illis, resumptis viribus, et suis potestative fruuntibus rebus; amicisque et Dei servis sapientibus consulentibus viris, in Ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi esse videntur. Et reliqua, ad hunc<sup>9</sup> ordinem pertinentia: quæ prolixitatem vitantes, hic non inseruimus, quia hæc sufficere credimus. Si quis autem his non est contentus, legat ea, et satiabitur. Scimus enim homines inermes non posse cum armatis rite pugnare: sic nec illi, qui ejecti vel suis bonis sunt exspoliati, cum illis, qui in suo stant gradu, et suis fruuntur amicis atque bonis, litigare rite possunt. Nec sæculi quoque leges hæc sæcularibus fieri permittunt: sed prius ejectos vel oppressos, aut exspoliatos cum suis omnibus restitui jubent, et postea suo tempore, sicut lex eorum continet, ad placita venire præcipiunt nec ulla carceris custodia appellentem arceri permittunt. Docent enim ex parte (sicut nostis) terrena, quæ sunt cælestia.

VI. Accusatores vero et accusationes, quas sæculi leges non adsciscunt, nullatenus sunt in horum admittendæ causis, quia omne quod irreprehensibile est, catholica<sup>10</sup> defendit Ecclesia. Et hoc a majoribus definitum esse propter pravorum hominum insidias, non dubitatur. Decet enim Domini sacerdotes fra-

<sup>1</sup> Atticus episc. C. P. epist. ad PP. Conc. Carthaginensis.

<sup>2</sup> Deus dedit Caralit. episc. consult. 2.

<sup>3</sup> Maximo Aquileiensi episc. in eodem concilio.

<sup>4</sup> Sergius episc. Cypri ad Theodorum Papam, ibid.

<sup>5</sup> 6, III, qu. 6, *Discutere episcopos.*

<sup>6</sup> II, qu. 7, *Testes absque ulla.*

<sup>7</sup> 51, II, qu. 7, *Sacerdotes ut antiqua.*

<sup>8</sup> 1, V, qu. 2, *Vocatio ad synodum.*

<sup>9</sup> 5 Al. *modum.*

<sup>10</sup> Nicæni conc. cau. 9.

trum causas pie tractare, et vönerabiliter intendere, A atque eorum judicia super sacrificia ordinare; nec proterve aut tyrannica dominatione, ut de quibusdam refertur, sed charitative pro Deo et fraterno amore cuncta peragere: *et quod sibi quis fieri, secundum dominicam vocem, non vult, alii inferre non præsumat: et in qua mensura mensi fueritis, remittetur vobis.* Ea vero, quæ Apostolorum prædicatione et Patrum instructione percepimus, semper tenere debemus; ne aliqua nova eudere, aut ad noxam fratrum intendere videamur: *sed alterutrorum onera partemus, ut juxta Apostolum, legem Domini adimplere valeamus.*

VII. Tempus enim congruum prævideri oportet quando unicujusque accusatæ personæ causa rectissime in mediõ producatur, quatenus gravitatem ejus consonantiamque contra Patrum decreta, vel synodorum confessionem, prodi minime cognoscatur. Quam ordinabiliter omnes intendant, ut ad eam in omnibus rationabiliter respondeant, et juste se velle manifeste ostendant. Nullus autem introducatur <sup>1</sup> personaliter: sed accusatores et accusati æqua audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores vero et judices non iidem sint, sed per se accusatores, per se judices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio primo semper fiat, ut talionem calumniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet judicari vel damnari, cum et sæculi leges hæc eadem retineant. De quibus omnibus vera semper fiat æquitas, quatenus accusationis et judicii ac testimoni <sup>2</sup> mercedem per veritatem gestorum consequi valeant. Scriptum est enim: *Abominabitur Dominus labia mendacia, et testem fallacem proferentem mendacia, et seminantem inter fratres scandala atque litigia, ipso momento atque dicente: Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non facies quod iniquum est nec injuste judicabis. Non considerabis personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo. Et tibi quod non vis fieri, alteri ne facias; et reliqua. Et maxime <sup>3</sup> præceptum habentes Apostolicum attendere nobis ipsis et gregi, in quo nos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Dei Ecclesiam, quam acquisivit per sanguinem suum proprium, convenit. Et iterum: Attendere lupos, attendere malos operarios, qui per-versa faciunt et adversa loquuntur, ut detrudere semper discipulis Domini, et infamare queant: quos corrigere, vos et omnes Domini sacerdotes summo studio oportet: quia pejus malum non est, quam ut cives civibus invadeant, et sacerdotes vel clerici, sacerdotibus vel pontificibus insidiantur, testante etiam veritatis voce: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei; et qui scandalizaverit unum de puillis istis,**

*melius est ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris. Et item: Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Ille procul dubio scandalizatus est in Deum, qui ejus scandalizat episcopum vel sacerdotem. Et multa talia, quæ hic non inferuntur, ne nimis proluxa efficiatur epistola. Mementos quoque instruere debetis memoratos vicinos vestros, ut a talibus se subtrahant, et quæ illicite contra præfixos fratres egerunt, cito corrigant. Et quos nobis inconsultis læserunt, plena satisfactione sanent, et cito sibi eos reconcilient, si noluerint apostolicæ sedis suscipere censuram. Nam si quid fortasse in eos aut contra eos emerisset, nostrum fuerat expectandum examen, ut nostra (uti semper huic fuit sedi concessum privilegium) condemnarentur auctoritate, aut fulcirentur auxilio. Neque enim suo pro libitu nostra debuerant jura pervadere, absque apostolicæ sedis dispositione mandante. A talibus deinceps omnes se absteineant <sup>4</sup> sacerdotes, qui noluerint ab Apostolicæ Petræ (super quam Christus, ut prædictum est, universalem construxit Ecclesiam, cui episcoporum summa judicia atque majores causæ, sicut paulo superius memoratum est, reservatæ sunt atque solidatæ) censura ac sacerdotali honore secludi.*

VIII. Inducim enim accusatis <sup>5</sup> in criminalibus episcopis sex menses, vel eo amplius si necesse fuerit, concedendæ sunt: quoniam et laicis hoc permissum nullus sæcularibus imbutum disciplinis ignorat: quanto magis sacerdotibus, qui superiores esse eis non dubitantur. Habetur quoque <sup>6</sup> in decretis sanctorum Patrum sancitum, non fore canonicum quemquam sacerdotum judicare vel damnare, antequam accusatores, canonice examinatos, præsentia habeat, locumque defendendi accipiat, id est, inducias ecclesiasticas ad abluenda crimina et scelera.

IX. Ne extra propriam <sup>7</sup> fiat provocationem primo discussionis accusatis, sine apostolica præceptione, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri, quoniam et antiqua docet hoc Patrum regula, in quæ et imperialia pariter statuta concipiunt. Criminum, iniquum, discussio ibi agenda est, ubi erimen admissum est. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in canonibus præcipitur: Quærumque negotia suis locis <sup>8</sup>, ubi orta sunt, finienda sunt: et reliqua talia et his similia: salva tamen in omnibus apostolica auctoritate, ut nihil in his definiatur, priusquam ei placere cognoscatur, qua omnes suffultos esse oportet. Et si quid eis grave intolerandumque acciderit, ejus semper expectanda <sup>9</sup> censura. Neque enim proterve, aut stimulo suæ cogitationis impulsus, et (ut sæpe actum cogovimus) detrudere aut accusare præsumat quemquam sacerdotum: quia injuria eorum ad Christum pertinet, cujus vice-legatione pro populo, Christi sanguine redempto, sua-

<sup>1</sup> Qu. 4, Nullus introducatur.

<sup>2</sup> Martinus papa, consult. 5 conc. Later.

<sup>3</sup> Ejusdem Martini, consult. 1.

<sup>4</sup> Siricus, epist. 1, cap. 2.

<sup>5</sup> 4, 11, qu. 3, Inducias accusatis.

<sup>6</sup> 111, qu. 9, Habetur quoque.

<sup>7</sup> 111, qu. 9, Nec extra propriam.

<sup>8</sup> Africanj Patres in epist. ad Coelestinum.

<sup>9</sup> S. Leo, epist. lxxxiv.

gantur. Causa enim eorum, quia Dei causæ sunt, A ejus esse<sup>1</sup> judicio scimus reservandas, qui valet corpus occidere, et animam mittere in gehennam. Qui dicit: *Mihi vindictam, et ego retribuam.* Apud quem conscientia nuda est, cui non absconduntur occulta. Instruendi etiam omnes sunt, quoniam per nos illi Christus intenuit, non esse ovium lupi insidias prævidere, sed pastoris. Monet<sup>2</sup> ergo beatus apostolus Paulus, ne de his temere leviterque præsumatur judicium, de quibus nemo potest verius vel melius judicare, quam Deus: *Tu autem, inquit, quare judicas fratrem tuum? aut cur spernis eum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. Scriptum est enim: vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, et omnis lingua confitebitur Domino.* Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. B In hoc ergo non sibi quibusquam temerarios usus usurpet, ut præter quod ad concordiam pertinet, aliud agat, unde unitas Ecclesiæ dissipetur. Non ergo leviter quisquam assentiat in detractioe vel judicatione vel damnatione fratrum, maximeque sacerdotum, qui proximiores sunt Deo, et qui proprio ore corpus Christi confiteunt: *Quia ob hoc venit ira Dei in filios dissidentiae, qui Christum persequuntur in suis membris. Nolite, fratres, nolite effici participes<sup>3</sup> eorum, nec communicetis peccatis talium, aut infructuosis verbis illorum. Magis autem redarguite talium cætus, qui extendere moliantur, quasi arcum, in fratres linguas suas. Defendite ergo fratres, et omnes monete, ut armentur contra fratrum persecutores. Confidimus autem de vobis meliora et viciniora salutis: quia neque mors, quia neque vita, neque angeli, neque principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, magistro gentes docente, poterit nos separare a charitate Domini nostri Jesu Christi, quæ maxime in sacerdotibus et reliquis perficitur membris ejus. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.* Ecce enim iudex ante januam assistit, coronas hilariter promittens his, qui pro eo fratribus auxilium ferant, et oppressis succurrunt atque in charitate collaborant. *Quod si subtraxerit se quis, non placebit Deo, sed cadit, quia non sublevavit cadentem, sed emarcuit. Non autem sinus subtractionis in oppressionem, sed admiculi in acquisitionem, et supplementum fratrum. Propter quod assumite armorum Dei, ut possitis resistere omnibus taliter præsumentibus: et induite vos loricae justitiæ, calceati pedes in præparationem Evangelii pacis; in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est Verbum Dei, per omnem orationem, et obsecrationem radicati et fundati, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata,*

dividentes corpus Ecclesiæ bonum et integrum in tortuosas novitates. Monet ergo apostolus, non amplius nos invicem temere judicare. Temere enim iudicat, si quis episcopum absque sedis apostolicæ auctoritate condemnat: cum ei (ut paulo superius prælibatum est) hoc specialiter privilegium reservatum sit. *Sed hoc judicate magis, inquit, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.* Patenter enim his et aliis innumerabilibus decretorum testimoniis, omnibus manifestum est, non debere episcopum damnari, licet ejus perscrutetur opinio, donec iudicium de eo nostræ apostolicæ auctoritatis, hoc est, principis apostolorum Petri, cognoscatur; utpote quoniam solus et præ omnibus creditus est, atque percipere meruit a Rege regum Christo Deo claves regni cælorum, ad aperiendum fidelibus et benevolis hominibus in eundem Dominum nostrum, et claudendum infidelibus et malevolis, et atque<sup>4</sup> suis sacerdotibus, et sanctæ Ecclesiæ, suo pretioso sanguine redemptæ, impugnatoribus sive nocentibus. Quod utique et nos facere postulavit. Non<sup>5</sup> quod novi aliquid nunc imperatur: sed illud quod per desidiam aliquorum aut scienter aut negligenter transgreditur, deinceps observetur ab omnibus: ut illa semper, quæ apostolica et Patrum traditione constituta sunt, sub metu irrefragabili auctoritate teneantur. Scriptum namque est in secunda ad Thessalonicenses Epistola, et ad Timotheum, apostolo monente: *State, et tenete traditiones vestras, quas didicistis, seu per verbum, seu per epistolam:* Item C alibi per prophetam: *Expectavi quoque, sicut beatus Isaia intonuit, ut facerent iudicium: fecerunt autem iniquitatem, et non justitiam, sed clamorem, omnes pios conturbantes.* Et hoc scire debeant<sup>6</sup>, quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt: licet divitias bonitatis Dei, et sustentationis, et patientiæ contemnant, *ignorantes quoniam benignitas Dei ad penitentiam eos adducit, secundum duritiam autem eorum et cor impænitens, thesaurisant sibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus.* Et alibi scriptum est: *Ego sum Dominus Deus vester: non facietis iniquitatem in iudicio. Non accipies personam hominis, neque mireris vultum potentis. Ab omni iniquo verbo recedes. Innocentem et justum non oppugnabis, neque interficies.* Ille procul dubio facit iniquitatem in iudicio, qui ea sibi vindicat, quæ ei vindicare non licet. Ideo, quæ huic sanctæ sedi<sup>7</sup> concessa sunt, nullus usurpare sine ejus consensu præsumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus, ut contemptor, iudicari. Itaque oportet negligentes<sup>8</sup> propulsare, sed ita, ut nocentes non roborentur: et bonos improbis aut insidiatoribus fratrum resistere, ne torpore desidie oppressi, taciturnitatis teneantur obnoxii.

<sup>1</sup> Conc. Rom. III, sub Symmacho.

<sup>2</sup> Anast. papa ad. Anast. Aug.

<sup>3</sup> Martini synodica, e conc. Lateran.

<sup>4</sup> Forte, suorum sacerdotibus.

<sup>5</sup> Innoc. I, ep. II.

<sup>6</sup> Martin. papa. consult. 2, conc. lateran.

<sup>7</sup> 3, dist. 17, *Huic soli sedi.*

<sup>8</sup> Victor. Carthag. ad Theodorum papam.

Itaque qui potest obviare <sup>1</sup>, et perturbare perversos, et non facit, nihil aliud est <sup>2</sup>, quam favere eorum impietati. Nec enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. *Sitis autem perfecti et integri in eodem sensu, et in eadem scientia firmati*: ut per eam vias vestras dirigentes in eundem inflexibiliter, omnibus occurratis oppressis <sup>3</sup>, quia vobis creditur Dominus, ad quem lapidem accedentes vivum, ab hominibus quidem reprobaturum propter tantum impietatem, a Deo autem electum et honorificatum, super quem vos, tamquam lapides vivi, ædificamini in Dominum spirituales, in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias ipsi in odorem suavitatis. Gratium enim admodum est sacrificium Domino oppressis omnibus subvenire: quanto magis illis de quibus ait: *Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit*, et cætera. Libat <sup>4</sup> quidem Domino prospera, qui ab afflictis et oppressis pellit adversa. *Sed et nunc, fratres, commendamus vos Deo et verbo gratiæ ejus, qui potest perficere et dare hæreditatem in omnibus sanctificatis. Ipse autem Deus pacis et consolationis det vobis idipsum sapere in alterutrum, et in ipso semper et in omnibus, ut unanimes uno ore et uno corde honorificetis eum in concordiam et auxilium fratrum, qui potens est confirmare omnes, et consolari secundum Evangelium ejus, et juxta revelationem mysterii temporibus æterni taciti*, patefacti autem per Scripturas <sup>5</sup> sanctas et Patrum orthodoxorum doctrinas, secundum præceptum æterni Dei, ad obediendum fidei, in omnibus cognitis nobis, soli sapienti Deo, Domino nostro Jesu Christo, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, honor, et imperium et potestas in sæcula sæculorum. Amen. Dominus vos custodiat, dilectissimi fratres, incolumes semper. Data octavo kalendas Novembris, <sup>6</sup> Flaviano et Stilicone viris clarissimis consulibus.

### 7 EPISTOLA III.

*De Chorepiscopis, et qui iidem sint, aut si aliquid sint, aut nihil.*

Dominis venerabilibus fratribus <sup>8</sup>, Prospero Numidiæ primæ sedis episcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Rufo, et omnibus cæteris, ubique in recta, sancta, et apostolica fide consistentibus, orthodoxis episcopis, Damasus episcopus.

Licet, fratres charissimi, vobis sunt nota patrum decreta, mirari tamen non possumus vestram solertiam circa instituta majorum <sup>9</sup>, ut cuncta quæ possunt aliquam recipere dubitationem, ad nos, quasi ad caput, ut semper fuit consuetudo, deferre non desinat: ut inde capiatis responsa, unde accepistis institutionem et normam recte vivendi. Unde et vos non immemores canonum esse recorda-

mur, qui et id ipsum fieri præcipiunt. Non ut vobis scientiæ ecclesiasticæ regulæ aliquid desit, sed ut auctoritate sedis apostolicæ fulti, in nullo ab ejus devietis regulis. Igitur de chorepiscopis, de quibus nos consulere voluistis, quale sit eorum ministerium, aut quid eis agere liceat, aut quam auctoritatem habeant, vel si liceat eos fieri, an non, quia audivimus eos jam esse prohibitos; aut quid de his, qui jam ordinati reperiuntur, agendum sit, nil vobis certius respondere nobis videtur, quam olim a prædecessoribus nostris decretum reperimus; ut eis ad veniam nihil prorsus aliud reservetur quam privatio sacri ministerii, quod illicite assumpserunt; quia prohibiti tam ab hac sacra sede, quam a totius orbis fuerant episcopis. Nimis ergo eorum institutio im-

proba, nimis est prava: quia ut hi de summo sacerdotii ministerio aliquid præsumant, omni auctoritate caret, et sacris canonibus invenitur esse contrarium, atque ad totius <sup>10</sup> Ecclesiæ perturbationem superba et superflua tendit elatio: et vacuum est et inane, quidquid in prædicto sacerdotii summi egerunt ministerio. Quod ipsi iidem sint <sup>11</sup>, qui et presbyteri sufficienter invenitur: quia ad formam et exemplum septuagintaveniuntur prius instituti. Sed quia (Deo gratias) modo necessarii, sicut in primitiva Ecclesia, propter studium, quod erga pauperes exigebant, non sunt: et quia illicita præsumebant; et quod agebant, actum non erat; et propterea multi in securitatem lapsi, ecclesiastico frustrabantur et fraudabantur ministerio: et ideo

tam ab hac S. sede, ut superius memoravimus, quam et ab omnibus totius orbis episcopis, a pontificalibus sunt remoti officiis. Nam (ut nobis relatum est) quidam episcoporum, propter suam quietem, eis plebes suas committere non formidabant: et ut illicita atque prohibita agant, iidem ea quæ solis pontificibus debentur, sibi usurpant; et ipsi in sua quiete torpent, et curam sibi a Deo commissam negligunt, cum Dominus dicat: *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis, et vocat eas nominatim, et cognoscit suas, et suæ cognoscunt eum. Et idem: Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem, et animam meam pono pro ovibus meis. De mercenario autem quid dicat, bene nostis, quia videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit, et lupus rapit, et dispergit oves, et reliqua. Pro talibus vero negligitur cura Ecclesiæ, et ejus status perturbatur. Et ideo sunt prohibiti; in tantum ut si aliqui ex his reperti fuerint, a proprio decendant gradu. Illi namque episcopi, qui talia sibi præsumunt, videntur mihi esse meretricibus similes, quæ statim ut pariunt, infantes suos aliis nutricibus tradunt educandos, ut suam citius libidinem explere*

ut etiam Leonis epist. 88 in veter. edit. monet Quensnell. dissert. 11.

<sup>8</sup> Falsa et hæc epistola, judice Petavio, in Epiphani. pag. 278. Est in collectione Isidori.

<sup>9</sup> Innoc. I, epist. 4.

<sup>10</sup> Leo, epist. 35.

<sup>11</sup> In Conc. Neocæsareensi.

<sup>1</sup> 2, xxiii, qu. 3, *Qui potest obviare.*

<sup>2</sup> Felix III, epist. 1.

<sup>3</sup> Martini I papæ, synodica cit.

<sup>4</sup> Concil. Tolet. viii.

<sup>5</sup> Idem Martin. papa, ibidem.

<sup>6</sup> Non sunt in Fastis hi consules.

<sup>7</sup> Hanc sumptam esse ex can. 7 Hispal. Conc. II,

valeant. Sic et isti infantes suos, id est, populos A in nos, Dei gratia, manifeste coruscant, de his quæ sibi commissos, aliis educandos tradunt, ut suas libidines expleant, id est ut pro suo libitu sæcularibus curis inhærent, et quod unicuique visum fuerit, liberius agant. Pro talibus enim animæ negliguntur, oves pereunt, morbi crescunt, hæreses et schismata prodeunt, Ecclesiæ destruuntur, sacerdotes vitiantur, et reliqua mala proveniunt. Non taliter Dominus docuit, nec Apostoli instituerunt: sed ipsi qui curam suscipiunt, ipsi peragant, et ipsi proprios manipulos Domino repræsentent. Nam ipse ovem perditam diligenter quæsit, ipse invenit, ipse propriis humeris reportavit, nosque idipsum facere perdocuit. Si ipse pro ovibus tantam curam habuit, ipse docuit, ipse curavit, ipse sanavit, ipse propriis humeris reportavit, atque in tantum dilexit, ut etiam animam suam (multas sustinens injurias, multa opprobria, multasque passiones) pro nobis traderet: quid nos miseret et desides dicturi sumus, qui etiam pro ovibus nobis commissis curam impendere negligimus, et aliis eas educandas tradimus? Corrigantur hæc, fratres, necesse: quia *qui plus laborat, majorem mercedem accipiet*<sup>1</sup>. Nam non amplius quam duos ordines inter discipulos Domini esse cognovimus, id est, duodecim Apostolorum, et septuaginta Discipulorum: unde iste tertius processerit, funditus ignoramus. Et quod ratione caret, extirpare necesse est. Quod enim episcopi non sint, qui minus quam a tribus sunt ordinati episcopis, omnibus patet: quoniam (ut bene nostis) prohibitum a sacris est Patribus, ut qui ab uno vel a duobus sunt ordinati episcopis, nec nominentur episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Quidquid enim inter episcopos, aut de rebus ad eos solummodo pertinentibus egerint, necesse est (ut superius jam prælibatum est) ut irritum fiat: quia quod non habent, dare nequaquam possunt: præsertim cum nullum ex septuaginta Discipulis, quorum speciem isti antequam prohiberentur (ut superius memoratum est) in Ecclesia gerebant, nil de hoc, quod Apostolis eorumque successoribus specialiter debebatur, legitur assumpsisse.<sup>2</sup> Nec in lege Domini, quæ Mosi ab ipso Domino legitur dictata, de his, quæ summis sacerdotibus, id est, Mosi et Aaron erant specialiter concessa, filii Aaron quidquam præsumebant. Nulli enim dubium est, quod Moses et Aaron soli, præcipiente Domino, in Tabernaculo Dei erigebant altare, soli ungebant, soli sacerdotes sacra unctione instituiebant, et alia, quæ ad summum sacerdotium pertinebant, de quibus sufficienter in divinis legitur Litteris, agebant: quoniam summi Domini sacerdotes erant, sicut de iis scriptum est: *Moses et Aaron in sacerdotibus ejus*. Sic et modo, quia umbra legis transiit, et lux Evangelii

in nos, Dei gratia, manifeste coruscant, de his quæ in summis sacerdotibus, id est, episcopis sunt, quorum figuram Moses et Aaron tenuerunt, illi qui septuaginta Discipulorum formam gestant, in quorum videlicet typo filii Aaron erant, nihil præsumere debent, sicut nec illi quidquam de summi sacerdotii ministerio attingebant. Nam quod chorepiscopi antequam præfato prohiberentur tenore, ad formam septuaginta instituti erant, canon sufficienter manifestat, ubi ait: *Chorepiscopi quoque ad exemplum et formam Septuaginta videntur esse*<sup>3</sup>: et reliqua. Nec illud prætereundum nobis videtur, quod alibi in canonibus expressum est: *Qui in vicis et possessionibus chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem episcoporum perceperint, et ut episcopi consecrati fuerint*, et cætera. Nec ab re dictum perpendo, quamquam manus impositionem episcoporum perceperint; cum *episcoporum* nomen pluralem in se contineat numerum, et apud grammaticos pluralis sit genitivus: videtur enim mihi, quod tunc, non ab uno, sed a pluribus ordinabantur; quia nullatenus diceret, *episcoporum*, si ab uno fieret talium ordinatio, cum *episcoporum*, pluraliter dictum sit, cum autem dixit chorepiscopum, profecto villanum voluit intelligi episcopum, et si villanus, quid agit in civitate cum in una civitate duo omnino prohibeantur esse episcopi? Et si in villa et in eo loco ubi antea episcopi non fuerunt, cum et in modica civitate,<sup>4</sup> vel in villa, aut castello episcopus fieri prohibeatur, et in omnibus omnino locis, ubi antea episcopi non fuerunt, ne vilescat auctoritas<sup>5</sup> et nomen episcopi, fuerint constituti, quid, rogo, erunt? Ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatio cum loco: quoniam si episcoporum manus impositionem perceperunt, et ut episcopi sunt consecrati, ubi sunt consecrati? Ad villam, quia *χώρα*, villa est apud Græcos. Et qualiter ad villam, si nec in castello aut in modica civitate licet fieri, rogo ut promatis: et si promere non potestis, quis (scio) per rationem aut plenam auctoritatem minime potestis, digitum ori imponite, et eos omni auctoritate carere non dubitate, scilicet quia tria obstant, quibus eorum casatur actio vel institutio. Unum, quod ab uno episcopo ordinari solent, in quo eorum ordinatio a canonibus discordat, qui per manus episcoporum eos institui jubent. Aliud, si a pluribus episcopis sunt ordinati, et aut in villa, aut in castello, seu in modica civitate, aut omnino non in eo loco præfixi, quo juste episcopi fieri debent, aut dudum non fuerunt,<sup>7</sup> ubi vilescat auctoritas et nomen episcopi, aut si in civitate cum altero episcopo: cum (ut prædictum est) in una civitate duo non debeant<sup>8</sup> consistere episcopi. Tertium, si absolute<sup>9</sup> fuerint instituti, sicut de quibusdam audivimus, quæ omnia

<sup>1</sup> 5, dist. 86, *Chorepiscopi tam ab hac*.

<sup>2</sup> Hispal. II.

<sup>3</sup> In concilio Neocæsareensi, cap. 13, ex versione Dion. Exigui.

<sup>4</sup> In concilio Antioch., c. 10, ex ejusdem interpretatione.

<sup>5</sup> Concil. Laodic., cap. 57.

<sup>6</sup> Cart. II, c. 2; Tolet. XII, 4.

<sup>7</sup> Sardic. conc., c. 6.

<sup>8</sup> Nic. conc., c. 8.

<sup>9</sup> Chalced., c. 6.

episcopali omnino carent auctoritate : et illud adhuc A  
restat, quod eorum ordo non habet in divinis liti-  
ris auctoritatem : quia (ut præfixum est) ordines  
sunt duo tantum primi in Ecclesia, id est, Aposto-  
lorum et septuaginta Discipulorum. Sane si nec epi-  
scopi sunt, quia pro præfatis cau-<sup>is</sup> episcopi esse  
non possunt : nec presbyteros se nominari volunt,  
quia amplius esse ambiunt ; atque plus quam se-  
ptuaginta Discipuli fecissent (ad quorum formam,  
ut paulo superius prælibavimus, hi, antequam pro-  
hiberentur, a quibusdam stultis et sua quærentibus,  
et non quæ Christi Jesu, instituebantur), præsumere  
tentant, et illicita atque prohibita agere præsumunt ;  
nec hoc dici se volunt, quod sunt ; rogo ut mani-  
feste prodatis, quid sint : quoniam aut aliquid sunt,  
aut nihil. Nam manifeste patet, quoniam episcopi B  
non sunt. Et si episcopi non sunt, et presbyteri esse  
despiciunt, quid erunt ? Aut aliquid prorsus erunt,  
aut nihil : quia nihil potest esse, nisi habeat unde  
sit. Et si non habet unde sit, aut unde originem du-  
cat ; nec auctoritatem habet, nec stare rite poterit,  
quia inane est, et ut destruat et cadat necesse  
est, quoniam nihil est, et in nihilum reputabitur.

Si vero nihil ex his sunt, quæ superius memora-  
vimus : tunc necesse est, ut nihil sint ex his quæ  
sacerdotibus debentur. Et ideo nec in sacerdotali  
catalogo habeantur, nisi tantum (ut primo commem-  
ravimus) ut pro misericordia illis, qui humiliter hoc  
ferre voluerint, nec amplius ambierint, et per scri-  
ptum propria manu subter corroboratum, id ipsum  
confirmaverint, hoc solummodo concedatur, ut in-  
ter sacerdotes locum habeant, et ministerio pre-  
sbyterorum contenti sint, atque mensæ Domini tan-  
tummodo participes existant. Amplius autem qui  
ambire voluerint, nec hoc retineant, ut sacerdotis  
sint, sed omni ecclesiastico funditus priventur ho-  
nore. Quod vero eis non liceat sacerdotes consecra-  
re, nec diaconos aut subdiaconos, nec virgines, nec  
altare erigere, nec ungere aut sacrare, nec eccle-  
sias dedicare, nec christina<sup>1</sup> conficere, nec chris-  
mate baptizatorum frontes signare, nec publice qui-  
dem in missa quemquam in penitentem reconcili-  
are, nec formatas epistolas mittere, nec populum  
benedicere, nec ante episcopum in baptisterio aut  
in sacrario introire, nec præsentem episcopo infan-  
tem tingere aut signare, nec penitentem sine præ-  
ceptione episcopi sui reconciliare ; nec eo præsentem,  
nisi illo<sup>2</sup> jubente, sacramentum corporis et sangui-  
nis Christi conficere, nec eo coramposito populum  
docere aut salutare, nec plebem exhortari ;<sup>3</sup> quæ  
omnia solis pontificibus debentur, tam ex superioribus,  
quam ex aliis Patrum constitutis, aut sacris  
canonibus, educti estis. Et si necesse est quibusdam  
minus scientibus, doceri pleniter et instrui possunt,

ut per hoc et discretio graduum<sup>4</sup>, et dignitatis fa-  
stigium summorum pontificum demonstraret. Simi-  
liter et de presbyteris hæc habeantur, ut sine jussu  
<sup>5</sup> proprii episcopi nil agant : quia quod raram est,  
hoc et pulchrius esse videtur. Et si nomen vilescit  
pontificum, omnis status perturbatur Ecclesiæ. Tri-  
plex itaque in hac parte reatus est, quod et prohibi-  
ta agunt, et quod sacrum ministerium talis con-  
sortii vilitate polluitur, et episcoporum (quantum  
ad illicitæ usurpationis temeritatem pertinet) jura  
solvuntur.

Quod autem solis<sup>6</sup> Apostolis eorumque successo-  
ribus proprii sit officii tradere Spiritum sanctum,  
liber Actuum Apostolorum docet : præsertim cum  
nullus ex septuaginta Discipulis, quorum isti in Ec-  
clesia speciem gerunt, legatur donum S. Spiritus  
per manus impositionem (ut prædictum est) tradi-  
disse. Hæc ergo, quia omni carent ratione, nullus  
deinceps usurpet aut consentiat sacerdotum, qui no-  
luerit a nostro sacerdotali collegio separari. Nec  
quod a nobis extinguitur, et a prædecessoribus no-  
stris ac reliquis, ut dictum est, totius orbis episcopis  
jam extinctum est, apud aliquos tenebris<sup>7</sup> semine-  
tur radicibus : sed quæ male pullulasse noscuntur,  
radicibus evellantur, ne messem dominicam ulla  
corrumpanz zizania. Ita enim fructum uberem  
Domini sacerdotis præstabunt, si ea, quæ natam  
segetem enecare consueverunt, radicibus amputen-  
tur. Cesset ergo, cesset tot vicibus prohibita et dan-  
nata præsumptio : nec imitentur summi sacerdotes  
mulieres meretrices, quæ infantes suos præfata vo-  
luptate aliis ad nutriendum tribuunt ; sed ipsi nu-  
triant, ipsi Domino suo fructum cum usura reddant,  
fructuososque manipulos ei cum gloria repræsentent.  
Nam si Dominus leprosos, inter cæteras ovium sua-  
rum curas, tetigit et mundavit, cur nos eadem agere  
dedignamur ? Aut cur nos ipsi, qui pastorale offi-  
cium suscepimus, aliis alendæ tradimus ? maxime  
cum Dominus Petro præceptorum nostro dixerit : *Si  
diligis me, pascere oves meas* : et multa alia, et his si-  
mililia. Nam benedictio, quam prædicti<sup>8</sup> chorepiscopi  
ante suam prohibitionem, per manus impositionem  
dabant, magis nobis videtur vulnus inferre, quam  
salutem. Et illi qui pontificatus apicem non habe-  
bant, quomodo ea, quæ non habebant, dare pote-  
rant ? quoniam nihil in<sup>9</sup> dante erat, quod ille posset  
accipere. Aut quis hominum, licet et more humano  
loquamur, dare potest quod non habet ? Præsertim  
cum pontifices non erant, ea quæ solis pontificibus  
debentur, dare non poterant. Et propterea magis  
vulnerabant capita, quæ per manus impositionem  
tangebant ; cum ea, quæ eis collata non erant, per  
aliquam benedictionem darent. Et ideo, quidquid ex  
supradictis ministeriis pontificalibus præsumebant,

<sup>1</sup> Hispalensis II, cap. 7.

<sup>2</sup> Gelas., epist. 9, cap. 7.

<sup>3</sup> Apud S. Leonem epist. 88.

<sup>4</sup> Hispal. II, 7.

<sup>5</sup> Laodic. 57 ; Tolet. I, 28.

<sup>6</sup> Innoc. I, epist. 1, cap. 5 ; Actor. VII ; Conc. Paris. VI, an. 859.

<sup>7</sup> S. Leo, epist. 2 et 4, cap. 2.

<sup>8</sup> Capitul. lib. VII, cap. 187.

<sup>9</sup> Innoc., epist. 23, cap. 3.

irritum erat, et nihil tactis proficiebat : sed magis, A juxta prophetam, *maledictionem pro benedictione* (si ratum est dicere) conferbant. Quapropter per illam illicitam manus<sup>1</sup> impositionem, ut paulo superius prælibavimus, vulneratum<sup>2</sup> caput illi qui videbantur aliquid accepisse, habebant. Et ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, qua indixæ sanetur macula : id est, reiterari necessum est quod legitime actum aut collatum minime approbatur, si perfectum esse debet. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo accepit, qui potestatem dare legitime non habuit, invenire non possum : cum ille, qui honorem pontificalem non habuit, pontificalia non potest jura tribuere : nec hoc sibi poterat vindicare, cujus capaces per hoc quod illis obtulerat, non fuerunt. Hujus ergo discussionis<sup>3</sup> curam nobis specialiter vindicantes, ita misericordiam irrogamus, ut si qua forsitan de his commissa sunt, corrigantur, ne talia liceat ultra committi, et ne qua excusatio de ignorantia nascatur : quia ut nobis gratulationem facit Ecclesiarum status, salubri dispositione attributus vel adornatus ; ita non levi nos mœrore contristat, quoties aliqua contra instituta canonum vel ecclesiasticam disciplinam præsumpta aut commissa cognoscimus. Quæ si non qua debemus vigilantia reseceamus, illi, qui nos speculatores esse voluit, nos excusare non possumus ; si ejus Ecclesiam, quæ nobis generaliter commissa est, in quantum prævaleamus, puram a tam illicitis superstitionibus non custodiamus : quia non<sup>4</sup> aliter unus grex et unus pastor sumus, nisi, quemadmodum C Apostolus docet, *Idipsum dicamus omnes : Simus autem perfecti in eodem sensu et in eadem sapientia*. Nec aliter veri discipuli Domini erimus, nisi radicem<sup>5</sup> amaritudinis sursum germinantem (sicut hoc, ut asseritis, modo facit), ne nocere valeat, aut episcopale ministerium vilesceat faciat per eorum negligentiam, id est omnium sacerdotum, qui evellere mala, et meliora plantare sunt ab eo præpositi, unusquisque pro viribus extirpare festinet : et ipse qui pro suis ovibus est æterno judici rationem redditurus, eas fovere et educare decertet. Si Domini desideramus esse discipuli, ipsius imitemur vestigia, ut de nobis dicatur : *Ego sum Pastor bonus, et cognosco oves meas, et voco eas nominatim, et cognoscunt me meæ* ; et reliqua. Et iterum monente<sup>6</sup> Dominicæ vocis imperio, quo beatis-

simus apostolus Petrus trina repetitione mysticæ sanctificationis imbuitur, is Christi oves, qui Christum amat, diligenter et cum magna cura pascit : quoniam ipsius sanctæ sedis, cui per abundantiam divinæ gratiæ præsumus, amore et reverentia coarctamur ; ut tantæ superstitionis, quæ nullius (ut sæpe dictum est) fulcitur auctoritate, periculum, quantum possumus, declinemus ; ne beati magistri nostri Pe-

tri et summæ apostoli dilectio, quæ se amatorem Dei esse testatus est, vana inveniat in nobis : quoniam omnis negligenter pascens toties sibi commendatum Dominicum gregem, convincitur summum non amare Pastorem, nec ejus se velle discipulum fieri, cujus exemplum negligit imitari. Nam<sup>7</sup> gratia prorsus major acquiritur, si de commissis ovibus lucrum offerat Domino sollicitudo pastoris. Nam et beatum Jacob<sup>8</sup>, qui pro uxoribus diu servierat, dixisse meminimus : *Viginti annis fui tecum : oves tuæ et capræ steriles non fuerunt : arietes gregis tui non comedi, nec captum a bestia ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam : et quidquid furto perierat, a me exigebas : die nocteque æstu urebar et gelu : fugiebat somnus ab oculis meis*. Si ergo sic laborat et vigilat qui pascit B oves Laban, quanto labore, quantisque vigiliis debet intendere, qui pascit oves Dei. Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui pro suis dedit ovibus animam ; et adjuvet nos, ut de his qui nobis commissi sunt<sup>9</sup>, fructum multiplicem ac mensuram superfluentem ad æterna gaudia reportare concedat. Tantusque vos beati<sup>10</sup> Petri Apostolorum principis amor incendat, ut in ovili ipsius, cui omnes creaturæ sunt traditæ, omnes taliter errantes et illicita atque prohibita præsumentes, sanctis vestris studiis summo redintegrare cum desiderio festinetis : qualiter animæ pretioso Christi sanguine redemptæ, eorum non pereant deceptioe. Restat etiam, quod per ostium hi nequaquam subintrarunt, quia non habebant ostium per quod ingrederentur : quia (ut dictum est) C si nec episcopi sunt, et plusquam presbyteri esse ambiunt : per quod ostium intrabunt, cum hi tantum duo ordines in Ecclesia leguntur, nec amplius ad pastorale officium aliquod patet ostium, per quod pastor intret ? Audite, fratres, non me, sed ipsam dicentem Veritatem : *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, hic fur est et lairo*, et reliqua. Cum etiam egregius prædicator dicat : *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est : cum prædicta duo fundamenta in Ecclesia tantum inveniantur posita, quidquid amplius positum in his inveniat, stare nullatenus poterit. Et ideo, cum omnibus suis fundamentis, et actionibus, atque radicibus ut evellatur necesse est, ita ut amplius pullulare nec germinare valeat. Non ergo generet, et non faciat vobis, fratres, D toties repetita locutio fastidium : quia summa necessitas est sæpius prohiberi, quod toties, ut a vobis cognovimus, illicite usurpatur : et quoniam veritas<sup>11</sup> sæpius exagitata, magis splendescit in lucem : et quod toties repetendo admonetur, minus usurpatur. Super his enim multa jam ab antecessoribus nostris dicta sunt : a quibus ipsi, sicut nunc a nobis, ita olim ab eis damnati et prohibiti sunt. Ideo sæpius re-*

<sup>1</sup> 25, 1, qu. 7 ; et 3, ix, qu. 4, *Per illicitam manus*.

<sup>2</sup> Idem Innocent. loco cit.

<sup>3</sup> S. Leo, epist. 1, cap. 2.

<sup>4</sup> S. Leo, epist. 4, cap. 2.

<sup>5</sup> Martinus papa, consult. 1, conc. Later.

<sup>6</sup> S. Leo, epist. 4.

<sup>7</sup> S. Greg., epist. 43, lib. viii.

<sup>8</sup> Idem, epist. 48, lib. vii.

<sup>9</sup> Idem Gregor., ibidem.

<sup>10</sup> Idem, epist. 97 ejusdem lib. vii.

<sup>11</sup> Zozimus, epist. 1, cap. 2.



petentes, omnes monemus, ut vitent hujusmodi, et a talibus se absteineant, qui noluerint una cum eis a Sacerdotali ministerio, ut rebelles, fieri alieni. Quod ita denum probare poterimus, si tales extirpare, et non eis favere decertaveritis: et ita in postmodum de tali re querela cessabit, quia <sup>1</sup> contumeliæ studio sit, quidquid interdictum toties usurpatur. Omnia <sup>2</sup> hæc decretalia, et cunctorum prædecessorum nostrorum constituta, quæ de ecclesiasticis ordinibus et canonum promulgata sunt disciplinis, ita a vobis et omnibus episcopis, ac cunctis generaliter sacerdotibus custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari: quoniam occurreret veritas, si falsitas displiceret. Et merito nos, qui summa Ecclesiæ tenere debemus gubernacula, causa respicit, si silentio faveamus errori. Datum kalendis Junii, <sup>3</sup> Libio et Theodosio viris clarissimis consulibus.

#### EPISTOLA IV.

*Jubet ne per scripta in posterum, sed per legitimum accusatorem, quis ab eis judicetur: et causæ etiam judicandæ omnes ad apostolicam sedem deferantur.*

Universis episcopis per Italix provincias constitutis, Damasus episcopus, in Domino salutem.

Optaveram, dilectissimi <sup>4</sup>, pro nostri charitate collegii, omnes Domini sacerdotes (sicut in primitiva fuit Ecclesia) unum esse cor et animam unam, atque in una devotione persistere, nec quinquam sacerdotum, gratia aut formidine sæcularium depravari, aut a via veritatis quoquo modo abscedere. Sed quia multa quæ corrigi possunt, proveniunt, et superat culpa delinquentium misericordia Dei: atque ideo suspenditur ultio, ut possit locum habere correctio. Relatum est enim ad sedem <sup>5</sup> apostolicam, vos accusationes fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore. Quod deinceps in omni orbe terrarum fieri apostolica auctoritate prohibemus, et quod nuper factum est, absque nulla retardatione corrigi rogamus: nec unquam prius per scripta, eorum qui accusantur <sup>6</sup>, causam discutere liceat, quam <sup>7</sup> per querulantium <sup>8</sup> institutiones vocati canonice ad synodum veniant, et præsens per præsentem agnoscat veraciter et intelligat, quæ ei obijciuntur. Quod bene et per sapientiam Salomonis dicitur: *Antequam scruteris, ne reprehendas: intellige prius, et tunc increpa. Antequam audieris, ne respondeas.* Et licet apertissima sit contrariorum reprehensio: verumtamen oportet his, qui dati sunt ad eorum examinationem, ordinem servari ab his <sup>9</sup>, qui secundum Deum perscrutari deputati sunt,

<sup>1</sup> S. Leo, epist. 1, cap. 5.

<sup>2</sup> S. Cœlest., epist. 1, cap. 1.

<sup>3</sup> Non sunt in fastis hi consules.

<sup>4</sup> S. Leo, epist. 47.

<sup>5</sup> 5, qu. 2, *Relatum est ad sedem.*

<sup>6</sup> 76, qu. 3, *Eorum qui accusantur.*

<sup>7</sup> 4, Ms. *querulantium; a. querelarum.*

<sup>8</sup> Martinus I papa, consult. 2 conc. Lateran.

<sup>9</sup> 5, qu. 5, *Relatum est ad sedem.*

<sup>10</sup> Ambrosiaster in I ad Cor. v.

A quatenus ita cum operatione cooperante inveniamus et confessorem Deum, qui dicit: *Ubi duo sunt vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Nam et Dominus noster Jesus Christus Judam <sup>11</sup> furem esse sciebat: sed quoniam non est præsentia-liter accusatus, ideo non est ejectus. Nec vos ullo modo agere oportet, quod ille noluit facere. Leges enim sæculi accusatores præsentibus exigunt, et non per scripta absentes. Unde canonica patrum constituta <sup>12</sup> non semel, sed sæpissime clamant, nec accusationes nec testimonia ullum per scripta posse proferre: nec de aliis negotiis quicumque testimonium dicant, nisi de his quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Similiter et qui alium accusare <sup>13</sup> elegerit, præsens <sup>14</sup>, per se, et non per alium accuset, B inscriptione videlicet præmissa. Neque ullus umquam judicetur, antequam legitimos accusatores præsentibus habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque est, ne ira quemquam subripiat, faciatque citius omne, quod non licet. Omnipotens Deus hæc vos et cuncta divina mandata et apostolica præcepta custodientes, in cunctis acibus vestris cœlestis brachii extensione protegat, atque ad cœlestis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducat. Amen. Data tertio idus aprilis, <sup>15</sup> Siricio et Ardabure viris clarissimis consulibus <sup>16</sup>.

#### EPISTOLA V.

AD HIERONYMUM PRESBYTERUM.

C Damasus episcopus fratri et compresbytero Hieronymo in Domino salutem.

Dum multa corpora librorum in meo arbitrio allata fuissent, contigit, ut in librum Psalmorum in meo animo festinus cognoscerem detineri, et memoriam capacitatis meæ imbuere. Cogitavi, frater amantissime et in Christo semper sacerdos, ut secundum Septuaginta interpretes et presbyteros, id est, Mathiam et Ptolomæum, Muchium, Sacreum, Hydronium, Pamphylium, Zoastitem, Didymum, Sanium, Epiphanium, Ciatrem, Simonem, et cæteros, in quantum nostra recurrit conscientia, de Septuaginta invenire vestigia. Peto etiam tuam charitatem, ut sicut a rectore tuo Alexandro episcopo nostro didicisti, Græcorum psallentiam ad nos dirigere tua fraternitas delectetur: qui tantæ apud nos simplicitatis indagatio est, ut tantum in die Dominica Apostoli epistola una recitetur, et Evangelii capitulum unum dicatur: et nec psallentium mos tenetur, nec hymni decus in ore nostro cognoscitur. Peto ergo per fra-

<sup>11</sup> 5, qu. 1, *Relatum est ad sedem.*

<sup>12</sup> 3, qu. 6, *Qui accusare alium.*

<sup>13</sup> Ex Aniano. *ipsa sententia*, inquit Hincmarus adversus nepotem, cap. 43, *de antiquis Romanis legibus fuit assumpta.*

<sup>14</sup> Non sunt in fastis hi consules.

<sup>15</sup> Damasi papæ nomine offert præterea Gratianus decreta ista duo, 2, quæst. 3, *Calumniator*; 15, x, quæst. 1, *Hanc consuetudinem.*

trem et compresbyterum nostrum Bonifacium, ut lubeat Fraternitas tua rei hujus nobis aperire vestigia. Missa v kalendas Novembris, per Bonifacium presbyterum Hierosolymam.

#### EPISTOLA VI.

Damasus episcopus urbis Romæ Hieronymo Presbytero.

Gaudet Ecclesia tuo fonte jam satiata, et amplius sinit curiositas temporum sacerdotalium, ut quod dignum est, cognoscatur, quod indignum respiciatur. Verum gesta pontificum, quæ potuimus reperire

nostræ sedis studio, ad tuam charitatem gaudentes direximus. Ora pro nobis ad sanctam resurrectionem frater, et compresbyter. Vale in Christo Deo et Domino nostro. Data x kal. Junii, et accepta vi kal. Octobris missa de Roma Hierosolymam.

*In nomine Domini incipit series pontificum Romanorum, qui in sede beati Petri apostoli ab ipso usque ad hoc tempus sederunt.*

Beatus Petrus princeps Apostolorum, natione Galilæus, de vico Bethsarda, filius Jobii, frater Andree, etc.

ANNO DOMINI CCLVIII.

## CATALOGUS ROMANORUM PONTIFICUM SUB LIBERIO DESCRIPTUS;

CUI ACCEDUNT IN CONFIRMATIONIS VICEM DUO MARTYROLOGIA ECCLESIAE ROMANÆ NEC NON CALENDARIUM ANTIQUISSIMUM ECCLESIAE CARTHAGINENSIS.

(Ex opere paucis abhinc annis edito, cui titulus : *Origines de l'Eglise romaine, par les membres de la communauté de Solesmes.*)

#### PROCEMIUM

*Ex capite quarto citati operis excerptum, notionesque prævias gallico sermone concinnatas exhibens.*

Exploratis anterioribus de successione Romano-rom pontificum monumentis, catalogum de quo agitur illustrandum in hunc modum aggrediuntur doctissimi auctores.

Jusqu'ici nous n'avons pu consulter les archives de l'Eglise Romaine elle-même sur la succession des pontifes. Les ravages des persécutions et plus encore l'injure des temps nous ont privés de tous les documents antérieurs au quatrième siècle, mais non sans un dessein profond de la divine Providence. Il était beau que la première page des annales du Siège Apostolique, manquant en ses propres archives, se retrouvât dans les traditions de toutes les Eglises, et qu'avant même que Rome chrétienne eût trouvé le loisir de rédiger ses chroniques domestiques, les histoires ecclésiastiques rendissent témoignage de sa haute action durant trois siècles sur les églises.

La paix donnée au Christianisme par Constantin, entre autres avantages, apporta celui d'une stabilité tranquille à l'aide de laquelle il devint possible de dresser des mémoires et de recueillir mille traditions dont la persécution de Dioclétien avait fait périr les titres, ou qui du moins, faute d'être enregistrées dans les chroniques plus générales, couraient risque de disparaître avec les monuments isolés sur lesquels elles reposaient. L'existence des chrétiens n'était plus furtive et précipitée; ils habitaient désormais en repos un monde que jusqu'alors ils n'avaient fait que traverser en toute hâte: l'Eglise avait une place, et la première, dans les annales de l'humanité. Ce fut

B l'idée qu'Eusèbe voulut rendre dans sa Chronique où il groupe autour de l'histoire sacrée et ecclésiastique les ères, les olympiades, les royaumes, les dynasties, en sorte que c'est merveille de voir tous les fastes de la terre s'épuiser les uns après les autres, tandis que l'Eglise judaïque, puis l'Eglise chrétienne, traversent majestueusement les âges.

De toutes parts on se livrait à la recherche des origines et des antiquités, et, comme nous l'avons vu précédemment, l'Occident voulut avoir sa version latine de la Chronique d'Eusèbe, en attendant qu'il pût lui-même explorer en grand la science des temps. Une raison qui portait non moins puissamment les chrétiens en ce genre de travaux était la supputation de la fête de Pâques, question du plus haut intérêt religieux dans tous les temps, mais surtout alors où elle avait été l'objet de vives controverses, et qui nécessitait pour sa solution de profondes investigations dans la chronologie aussi bien que de doctes observations astronomiques. C'est ainsi que, dès le siècle précédent, Saint Hippolyte, en composant son Cycle Pascal, avait été conduit à consigner ses recherches dans une véritable Chronique. Tout se réunissait donc à cette époque pour engager les chrétiens à recueillir leurs monuments primitifs; c'est aussi celle où fut dressée la Chronique qui fait le sujet de ce chapitre.

En 1634, le P. Gilles Boucher, savant Jésuite, publia à Anvers un célèbre commentaire sur le Cycle Pascal de Victorius d'Aquitaine (a), et parmi les monuments qu'il inséra dans cet ouvrage, on remarque surtout cinq opuscules chronologiques du plus haut intérêt, et que l'auteur attestait avoir ex-

(a) *Egidii Bucherii Atrëbatis e Societate Jesu de doctrina temporum commentarius in Victorium Aquitanum. Antverpiæ, 1634.*